

Sygn. akt II CZ 7/14

POSTANOWIENIE

Dnia 25 kwietnia 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Barbara Myszka (przewodniczący)

SSN Marta Romańska

SSN Krzysztof Strzelczyk (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku S. R.
przy uczestnictwie A. W. i in. ,
o podział majątku wspólnego i dział spadku,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 25 kwietnia 2014 r.,
na skutek zażalenia uczestników postępowania – A. W.,
A. K. i A. K.
na postanowienie Sądu Okręgowego w P.
z dnia 23 października 2013 r.,

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w P., postanowieniem z dnia 23 października 2013 r. uchylił postanowienie Sądu Rejonowego w Ż. z dnia 27 marca 2013 r. o podziale majątku wspólnego i dziale spadku, pozostawiając temu sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania za II instancję.

Podstawą rozstrzygnięcia kasatoryjnego było wskazanie, że przedmiotowa sprawa nie jest sprawą o podział majątku wspólnego i dział spadku, tylko postępowaniem o zniesienie współwłasności nieruchomości. Zdaniem Sądu II instancji dla tego postępowania przewidziane są inne regulacje w zakresie postępowania o zniesienie współwłasności, odrębne od zasad dotyczących działu spadku.

Zażalenie na postanowienie Sądu Okręgowego złożyli uczestnicy postępowania A. K., A. K. i A. W., zarzucając naruszenie przepisów postępowania przez przyjęcie, że Sąd I instancji nie rozpoznał istoty sprawy, a przedmiotowa sprawa nie jest sprawą o podział majątku wspólnego i dział spadku, podczas gdy w rzeczywistości pomiędzy stronami nie ma sporu co do zakresu procedowania oraz składników majątku podlegającego podziałowi w postępowaniu o dział spadku. Sąd pominął, że uczestnikami postępowania są spadkobiercy J. W., a wnioski dotyczące rozliczenia spadku po J. S. oraz darowizn dokonanych za jej życia, dotyczyły tych właśnie spadkobierców, zaś zapisy są uwzględniane w postępowaniu działowym i winny być rozpoznawane kompleksowo.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 394¹ § 1¹ k.p.c. zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje w razie uchylenia przez sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. W judykaturze jednolicie przyjmuje się, że celem takiego zażalenia jest poddanie kontroli prawidłowości uchylenia wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania, co może mieć miejsce jedynie w wypadkach wskazanych w art. 386 § 2 i § 4 k.p.c., tj. nieważności postępowania w pierwszej instancji, nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy albo niezbędności przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. Samodzielny charakter i cel wskazanego

środka odwoławczego znacząco różni go od skargi kasacyjnej, służącej do merytorycznej kontroli orzeczeń sądu drugiej instancji, co sprawia, że Sąd Najwyższy przy rozpoznawaniu takiego zażalenia nie może oceniać zasadności oceny prawnej dokonanej przez sąd odwoławczy. Zawężona kognicja Sądu Najwyższego co do zasady obejmuje jedynie ustalenie, czy przyczyna uchylecia wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania przyjęta przez sąd drugiej instancji rzeczywiście stanowi jedną z podstaw przewidzianych w art. 386 § 2 i § 4 k.p.c. uchylecia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 7 listopada 2012 r., IV CZ 147/12, OSNC 2013/3/41; z dnia 28 listopada 2012 r., III CZ 77/12, OSNC 2013/4/54; z dnia 19 grudnia 2012 r., II CZ 141/12, niepubl.; z dnia 10 stycznia 2013 r., IV CZ 166/12, niepubl.).

W przedmiotowej sprawie Sąd Okręgowy uchylił postanowienie i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania ze względu na nierozpoznanie istoty sprawy poprzez przyjęcie przez Sąd I instancji, że przedmiotowa sprawa jest sprawą o podział majątku wspólnego i dział spadku, podczas gdy powinna być rozpoznawana jedynie jako zniesienie współwłasności nieruchomości. Pomimo wielu wspólnych cech, odpowiedniego stosowania przepisów o współwłasności w częściach ułamkowych do spadku przypadającego kilku spadkobiercom (art. 1035 k.c.) a nawet możliwości połączenia w jednym postępowaniu działu spadku i zniesienia współwłasności, niewątpliwie słusznie uwzględnił Sąd drugiej instancji, że zniesienie każdego z tych wspólnych praw następuje według odrębnych zasad zarówno merytorycznych jak i formalnych (zob. z jednej strony art. 210 i nast. k.c. oraz art. 617 – 625 k.p.c. regulujące postępowanie o zniesienie współwłasności z drugiej art. 1038 i nast. k.c. oraz 680 – 689 k.p.c. regulujące zasady dotyczące postępowania o dział spadku). W przedmiotowej sprawie wyrazem istotnych odrębności tych instytucji było, mające swe źródło w dziedziczeniu ustawowym, zaliczenie na schedę spadkową otrzymanych od spadkodawcy darowizn (art. 1039 § 1 k.c.).

Stwierdzenie rozpoznania wniosku z uwzględnieniem zasad dotyczących działu spadku, pomimo iż rzecz mająca ulec podziałowi stanowi współwłasność

z innego tytułu niż dziedziczenia może oznaczać nierozpoznanie sprawy w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. stosowanego odpowiednio do postępowania nieprocesowego (art. 13 § 2 k.p.c.).

Według przyjmowanego w judykaturze Sądu Najwyższego stanowiska, do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi, gdy sąd pierwszej instancji zaniechał zbadania materialnej podstawy żądania pozwu lub zarzutów merytorycznych przeciwstawionych zgłoszonemu roszczeniu. Nierozpoznanie istoty sprawy może być konsekwencją przyjęcia przez sąd pierwszej instancji przesłanki niweczącej lub hamującej roszczenie (np. prekluzja, przedawnienie, potrącenie, brak legitymacji, prawo zatrzymania) albo zaniechaniu zbadania materialnej podstawy żądania pozwu, (por. m. in. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999/1/22; wyrok SN z dnia 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, OSP 2003/3/36; z dnia 17 listopada 2004 r., IV CK 229/04, niepubl.; z dnia 21 października 2005 r. III CK 161/05, niepubl.; z dnia 11 lipca 2007 r. III UK 20/07, OSNP 2008 nr 17 – 18, poz. 264; z dnia 10 czerwca 2011 r., II CSK 568/10, Mon. Pr. 2012/10/544-546; z dnia 11 sierpnia 2010 r. I CSK 661/09 niepubl.) .

W orzecznictwie przyjmuje się również, że niezbadanie podstawy merytorycznej dochodzonego roszczenia wiąże się z tym, iż rozstrzygnięcie zawarte w orzeczeniu sądu nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy (por. m. in. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 3 grudnia 2010 r. I CSK 123/10, niepubl.; z dnia 16 czerwca 2011 r., I UK 15/11, niepubl. a także postanowienia 9 listopada 2012 r., IV CZ 156/12, niepubl.; z dnia 26 listopada 2012 r., III SZ 3/12, niepubl.; z dnia 15 lutego 2013 r., I CZ 186/12, niepubl.; z dnia 28 maja 2013 r., V CZ 17/13, niepubl.) albo rozstrzygnięcie przez sąd pierwszej instancji o żądaniu powoda opiera się na innej podstawie faktycznej i prawnej niż zgłoszona w pozwie por. wyrok SN z dnia 9 stycznia 2001 r. I PKN 642/00, OSNAPIUS 2002 nr 17, poz. 409). Na taką okoliczność powołał się Sąd drugiej instancji uchylając zaskarżone apelacją postanowienie. Trzeba jednocześnie podkreślić, że poza zakresem kontroli w postępowaniu zażaleniowym pozostaje prawidłowość stanowiska prawnego sądu odwoławczego co do meritum sprawy (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 marca 2013 r. II CZ 193/12 niepubl.).

Z tych względów uznając, iż zaskarżone rozstrzygnięcie było usprawiedliwione przyczyną określoną w art. 386 § 4 k.p.c., Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁴ w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c., postanowił jak wyżej.